

Τίτλος μαθήματος: Εισαγωγή στην ελληνική πολιτική (Α' ΥΠΟ)

Διδάσκων: Γιάννης Καραγιάννης, Επίκ. Καθηγητής (ikarayiannis@uoc.gr)

Περιγραφή του μαθήματος:

Αντικείμενο του μαθήματος είναι η κριτική επεξεργασία και ανάλυση των βασικών παραμέτρων της ελληνικής πολιτικής στην ιστορική της εξέλιξη. Λόγω των προφανών περιορισμών που συντρέχουν για συστηματική μακρο-ιστορική εποπτεία τους, η έμφαση δίνεται στην περίοδο της Γ' Ελληνικής Δημοκρατίας και ειδικότερα:

- ✓ Σε πρακτικές πολιτικής δράσης με στόχο την άσκηση ή τον επηρεασμό της πολιτικής εξουσίας.
- ✓ Σε ιδεολογικές σχηματοποιήσεις που διέπουν την πολιτική αντιπαράθεση και συνεργασία και τις αποτυπώσεις τους στον πολιτικό λόγο.
- ✓ Σε θεσμικές αποκρυσταλώσεις των πολιτικών συσχετισμών και των επιδράσεων που αυτές έχουν στη διαμόρφωση και τη δυναμική τους.

Η μελέτη αυτών των εξελίξεων διενεργείται σε συγκριτική προοπτική και με γνώμονα την ανάγκη για διεπιστημονική θεώρηση. Υπό το πρίσμα αυτό, επιδιώκεται α) να αναλυθούν και ερμηνευθούν οι αλλαγές που σημειώνονται στην εγχώρια πολιτική, αλλά και τα ανθεκτικά στο χρόνο χαρακτηριστικά της, β) να χαρτογραφηθούν παράγοντες που επιδρούν στην άσκηση της πολιτικής, στη διαμόρφωση των εκάστοτε διακυβευμάτων και στις πολυκύμαντες προσλήψεις και νοηματοδοτήσεις τους, γ) να διαγνωσθούν οι σύνθετες σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στο πολιτικό και κοινωνικό πεδίο και δ) να ιχνηλατηθούν προκλήσεις που αναφύονται για την εγχώρια δημοκρατική λειτουργία στο πλαίσιο των σύγχρονων συνθηκών.

Μαθησιακοί στόχοι:

Στο μάθημα επιδιώκεται να διαμορφωθούν όροι για την κριτική προσέγγιση και ερμηνεία της φυσιογνωμίας, των χαρακτηριστικών και της εξέλιξης της ελληνικής πολιτικής σε συγκριτική προοπτική. Στόχος, ειδικότερα, είναι να κατανοηθεί η πολλαπλότητα των παραγόντων που επενεργούν στη διαμόρφωσή της και στις συνέχειες/ασυνέχειες που εμφανίζει σε βασικά χαρακτηριστικά της. Η διεπιστημονική προσέγγιση της εγχώριας πολιτικής, με την κριτική επισκόπηση και εξέταση των ποικίλων προσεγγίσεων που προτείνονται για τη μελέτη της, παρέχει ταυτόχρονα τη δυνατότητα να διαγνωσθούν τα όρια, τα πλεονεκτήματα και οι αδυναμίες τους, έτσι ώστε να αποφεύγονται μονοσήμαντες αναγωγές και απλουστευτικές ερμηνείες των σύνθετων διαδικασιών που διέπουν το πολιτικό φαινόμενο στις ιστορικές του διαστάσεις.

Διδακτικές ενότητες:

Το μάθημα χωρίζεται σε έξι ενότητες, άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους, που διακρίνονται μόνο για αναλυτικούς-εκπαιδευτικούς σκοπούς και σε καμιά περίπτωση δεν εξαντλούν το σύνολο των παραμέτρων της εγχώριας πολιτικής.

Στην πρώτη ενότητα, εξετάζονται κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις στη μακρά ιστορική διάρκεια, καθώς και ο ρόλος του ελληνικού κράτους στη διαμόρφωσή τους. Εντοπίζονται οι βασικές αλλαγές που σημειώνονται στο πεδίο της κοινωνίας και της οικονομίας, καθώς και οι επιδιώξεις που διατυπώνονται στο πλαίσιο της κρατικής πολιτικής. Κρίσιμη παράμετρος στην καταγραφή και ανάλυση αυτών των εξελίξεων αποτελεί το διεθνές πλαίσιο και οι δοσμένοι συσχετισμοί δύναμης που το διέπουν.

Στη δεύτερη ενότητα, καταγράφονται εξελίξεις στο πολιτικό και κομματικό σύστημα, στον εκλογικό ανταγωνισμό και στην πολιτική αντιπροσώπευση. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο πλέγμα εξουσίας που συγκροτείται σε κάθε ιστορική συγκυρία και τη δυναμική του, στα διακυβεύματα, τις διαιρετικές τομές και τις πολιτικές ταυτότητες που διαμορφώνονται, καθώς και στις ποικίλες νοηματοδοτήσεις και αναπαραστάσεις που προκρίνονται στο πλαίσιο του πολιτικού λόγου αναφορικά με τις επιθυμητές κοινωνικές κατευθύνσεις και προοπτικές. Στη μελέτη του πολιτικού ανταγωνισμού και της άσκησης πολιτικής εξουσίας συνυπολογίζεται ως κρίσιμη μεταβλητή καθορισμού το επικοινωνιακό περιβάλλον και οι μετασχηματισμοί του.

Στην τρίτη ενότητα, αναλύεται η ιστορική συγκυρία της μετάβασης στη Γ' Ελληνική Δημοκρατία, σε συγκριτική προοπτική με αντίστοιχες εμπειρίες χωρών όπως η Ισπανία και η Πορτογαλία. Εξετάζονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής της μετάβασης και των επιδράσεων που είχαν στη διαμόρφωση της πολιτικής και πολιτειακής φυσιογνωμίας του δημοκρατικού καθεστώτος. Η ανάλυση της θεσμικής αρχιτεκτονικής και της πολιτειακής οργάνωσης εστιάζεται στο διάστημα που καλύπτει την ιδρυτική πράξη της Γ' Ελληνικής Δημοκρατίας μέχρι σήμερα, με παράλληλη εξέταση των επιδράσεων που προκαλούνται στο θεσμικό περιβάλλον από την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στην τέταρτη ενότητα, μελετάται το κοινωνικό πεδίο και οι ποικίλες μορφές συλλογικής δράσης και διεκδίκησης. Αναλύονται ζητήματα που αφορούν στη δράση και λειτουργία των «οργανωμένων συμφερόντων» και της «κοινωνίας πολιτών» και των διασυνδέσεών τους με την πολιτική εξουσία. Εξετάζονται, αθέατες συνήθως, πολιτικές επενέργειες που προκύπτουν από τη συλλογική δράση τυπικών και άτυπων φορέων στο χώρο της «κοινωνίας πολιτών» ή πρωτοβουλιών που κινούνται στο χώρο της πολιτισμικής παρέμβασης και παραγωγής.

Στην πέμπτη ενότητα, ερευνώνται ζητήματα σχετικά με την πολιτική συμμετοχή και τη δυναμική που εμφανίζουν οι στάσεις και οι αντιλήψεις των πολιτών για την πολιτική και τους πολιτικούς θεσμούς. Στο πλαίσιο αυτό, εξετάζεται η εγχώρια πολιτική κουλτούρα και το σύστημα αξιών που περιβάλλει και συγκροτεί την πολιτική δράση, καθώς και τις ποικίλες προσλήψεις και αντιλήψεις για την πολιτική.

Στην έκτη ενότητα, τέλος, αντικείμενο εξέτασης αποτελεί ο ίδιος ο επιστημονικός λόγος που αναφέρεται στην ελληνική πολιτική. Εξετάζονται οι βασικές θεωρητικές σχηματοποιήσεις, τα σχήματα ερμηνείας και το πλέγμα εννοιών που υιοθετείται προκειμένου να αναλυθεί η εγχώρια πολιτική. Στόχος είναι να κατανοηθεί η ιστορικότητα, αλλά και οι πολιτικές επενέργειες του σχετικού επιστημονικού λόγου, οι θεματικές και τα ερωτήματα έρευνας που προκρίνονται, καθώς και τα πλεονεκτήματα, οι αδυναμίες και τα όρια των προτεινόμενων θεωρητικών σχημάτων.

Μέθοδος διδασκαλίας:

Λόγω του εισαγωγικού και υποχρεωτικού χαρακτήρα του, το μάθημα στηρίζεται κατά κύριο λόγο σε διαλέξεις. Ωστόσο, ενθαρρύνεται ο διάλογος και η ενεργητική συμμετοχή των φοιτητών/τριών στα ζητήματα που εξετάζονται. Για το σκοπό αυτό, στην ιστοθέση του μαθήματος στο «Σύστημα Ηλεκτρονικής Μάθησης του Πανεπιστημίου Κρήτης» (<https://elearn.uoc.gr/>) παρέχεται σχετική βιβλιογραφία για κάθε επιμέρους θεματική ενότητα και διάλεξη. Επίσης, στις διαλέξεις χρησιμοποιείται οπτικοακουστικό υλικό, όπου αυτό κρίνεται σκόπιμο, έτσι ώστε να υποβοηθείται η συναίσθηση του ιστορικού περιβάλλοντος εντός του οποίου τελείται η πολιτική πράξη.

Βασικά εγχειρίδια:

1. Βούλγαρης Γιάννης, *Η μεταπολιτευτική Ελλάδα 1974-2009*, Αθήνα 2013, Πόλις (Κωδ. ΕΥΔΟΞΟΣ: **33154260**).
2. Ριζάς Σωτήρης, *Η ελληνική πολιτική μετά τον εμφύλιο πόλεμο: Κοινοβουλευτισμός και δικτατορία*, Αθήνα 2008, Καστανιώτης (Κωδ. ΕΥΔΟΞΟΣ: **16802**).

Συμπληρωματική βιβλιογραφία:

- Αλεξανδρόπουλος Στέλιος, *Συλλογική δράση και αντιπροσώπευση συμφερόντων πριν και μετά τη μεταπολίτευση στην Ελλάδα*, Αθήνα 2010, Κριτική.
- Αλιβιζάτος Νίκος, *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση, 1922-1974: Όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, Αθήνα 1983, Θεμέλιο.
- Αλιβιζάτος Νίκος, *Το Σύνταγμα και οι εχθροί του στη νεοελληνική ιστορία, 1800-2010*, Αθήνα 2011, Πόλις.
- Αλιβιζάτος Νίκος, *Ο αβέβαιος εκσυγχρονισμός και η θολή συνταγματική αναθεώρηση*, Αθήνα 2001, Πόλις.
- Αναστασιάδης Γιώργος, *Πολίτευμα και κομματικοί σχηματισμοί στην Ελλάδα (1952-1967): Ιστορική επισκόπηση*, Θεσσαλονίκη 1991, Παρατηρητής.
- Αυγερίδης Μάνος, Γαζή Έφη, Κορνέτης Κωστής (επιμ.), *Μεταπολίτευση. Η Ελλάδα στο μεταίχμιο δύο αιώνων*, Αθήνα 2015, Θεμέλιο.
- Βαμβακάς Βασίλης-Παναγιωτόπουλος Παναγής (επιμ.), *Η Ελλάδα στη δεκαετία του '80. Κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό λεξικό*, Αθήνα 2010, Το Πέρασμα.
- Βερναρδάκης Χριστόφορος κ. άλλ. (συλλογικό), *Τριάντα χρόνια δημοκρατία: Το πολιτικό σύστημα της Τρίτης Ελληνικής Δημοκρατίας 1974-2004*, τ. Α', Αθήνα 2004, Κριτική.
- Βούλγαρης Γιάννης, *Η Ελλάδα της μεταπολίτευσης 1974-1990. Σταθερή δημοκρατία σημαδεμένη από τη μεταπολεμική ιστορία*, Αθήνα 2001, Θεμέλιο.
- Close David, *Ελλάδα 1945-2004. Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία*, Θεσσαλονίκη 2006, Θύραθεν.

Γεωργαράκης Νίκος-Δεμερτζής Νίκος (επιμ.), *Το πολιτικό πορτραίτο της Ελλάδας. Κρίση και αποδόμηση του πολιτικού*, Αθήνα 2015, Gutenberg-Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Δεμερτζής Νίκος (επιμ.), *Η ελληνική πολιτική κουλτούρα σήμερα*, Αθήνα 1994, Οδυσσεάς.

Δερτιλής Γιώργος, *Ατελέσφοροι ή τελεσφόροι; Φόροι και εξουσία στο νεοελληνικό κράτος*, Αθήνα 1993, Αλεξάνδρεια.

Δερτιλής Γιώργος, *Ιστορία του ελληνικού κράτους 1830-1920*, Αθήνα 2005, Βιβλιοπωλείον της Εστίας.

Δερτιλής Γιώργος, *Λερναίον Κράτος*, Αθήνα 2000, Καστανιώτης.

Διαμαντόπουλος Θανάσης, *Η ελληνική πολιτική ζωή: Εικοστός αιώνας*, Αθήνα 1997, Παπαζήσης.

Διαμαντόπουλος Θανάσης, *Δέκα και μία δεκαετίες πολιτικών διαιρέσεων: Οι διαιρετικές τομές στην Ελλάδα την περίοδο 1919-2017. 1^ο τεύχος. Η δεκαετία του 1910, Εθνικός Διχασμός*, Αθήνα 2017, Επίκεντρο.

Διαμαντούρος Νικηφόρος, *Πολιτισμικός δυϊσμός και πολιτική αλλαγή στην Ελλάδα της μεταπολίτευσης*, Αθήνα 2000, Αλεξάνδρεια.

Διαμαντούρος Νικηφόρος κ. άλλ. (συλλογικό), *Οι εκλογές του 1981*, Αθήνα 1984, Βιβλιοπωλείον της Εστίας.

Featherstone Kevin (επιμ.), *Πολιτική στην Ελλάδα. Η πρόκληση του εκσυγχρονισμού*, Αθήνα 2007, Εκδόσεις Οκτώ.

Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα (συλλογικό), *Η ελληνική κοινωνία κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο (1952-1967)*, Αθήνα 1994, Παπαζήσης.

Καζάκος Πάνος, *Ανάμεσα σε κράτος και αγορά: Οικονομία και οικονομική πολιτική στη μεταπολεμική Ελλάδα*, Αθήνα 2001, Πατάκης.

Καζάκος Πάνος, *Από τον ατελή εκσυγχρονισμό στην κρίση. Μεταρρυθμίσεις, χρέη και αδράνειες στην Ελλάδα (1993-2010)*, Αθήνα 2010, Πατάκης.

Κακεπάκη Μανίνα (επιμ.), *Η πολιτική αντιπροσώπευση στη σύγχρονη Ελλάδα. Χαρακτηριστικά και φυσιογνωμία των μελών του ελληνικού κοινοβουλίου 1996-2015*, Αθήνα 2016.

Καραμανωλάκης Βαγγέλης, Νικολακόπουλος Ηλίας, Σακελλαρόπουλος Τάσος (επιμ.), *Η μεταπολίτευση '74-'75. Στιγμές μιας μετάβασης*, Αθήνα 2016, Θεμέλιο.

Καφετζής Παναγιώτης, Μαλούτας Θωμάς, Τσίγκανου Ιωάννα (επιμ.), *Πολιτική, Κοινωνία, Πολίτες, Ανάλυση Δεδομένων της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Έρευνας (ESS)*, Αθήνα 2007, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ).

Κοντογιώργης Γιώργος κ. άλλ. (συλλογικό), *Τριάντα χρόνια δημοκρατία: Το πολιτικό σύστημα της Τρίτης Ελληνικής Δημοκρατίας 1974-2004, τ. Β΄*, Αθήνα 2004, Κριτική.

Κοντογιώργης Γιώργος κ. άλλ. (συλλογικό), *Κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα*, Αθήνα 1977, Εξάντας.

Λυριντζής Χρήστος-Νικολακόπουλος Ηλίας (επιμ.), *Εκλογές και κόμματα στη δεκαετία του '80. Εξελίξεις και προοπτικές του πολιτικού συστήματος*, Αθήνα 1990, Θεμέλιο.

Λυριντζής Χρήστος-Νικολακόπουλος Ηλίας-Σωτηρόπουλος Δημήτρης (επιμ.), *Κοινωνία και πολιτική. Όψεις της Γ΄ Ελληνικής Δημοκρατίας 1974-1994*, Αθήνα 1996, Θεμέλιο.

Μάνεσης Αριστόβουλος-Παπαδημητρίου Γιώργος, *Το Σύνταγμα του 1975/1986*, Αθήνα-Κομοτηνή 1989, Αντ. Ν. Σάκκουλας.

Μενδρινού Μαρία, *Η εκλογική πολιτική στο ελληνικό πολιτικό σύστημα. Εσωτερικές και ευρωπαϊκές παράμετροι, 1974-2000*, Αθήνα 2000, Παπαζήσης.

Μευνώ Ζαν, *Οι πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα (α+β τόμος)*, Αθήνα 2002, Σαββάλας.

Μουζέλης Νίκος, *Νεοελληνική κοινωνία: Όψεις υπανάπτυξης*, Αθήνα 1978, Εξάντας.

Μουζέλης Νίκος, *Κοινοβουλευτισμός, και εκβιομηχάνιση στην ημι-περιφέρεια. Ελλάδα, Βαλκάνια, Λατινική Αμερική*, Αθήνα 1987, Θεμέλιο.

Μπακογιάννης Παύλος, *Ανατομία της ελληνικής πολιτικής*, Αθήνα 1977, Παπαζήσης.

Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η καχεκτική δημοκρατία: Κόμματα και εκλογές, 1946-1967*, Αθήνα 2001, Πατάκης.

Παντελής Αντώνης, *Τα ελληνικά εκλογικά συστήματα και οι εκλογές (1926-1985) στον ηλεκτρονικό υπολογιστή*, Αθήνα 1988, Νέα Σύνορα-Α.Α.Λιβάνη.

Παντελίδου Μαλούτα Μάρω, *Πολιτική συμπεριφορά. Θεωρία, έρευνα και ελληνική πολιτική*, Αθήνα 2012, Σαββάλας.

Παντελίδου Μαλούτα Μάρω, *Πολιτισμικές συνιστώσες της πολιτικής διαδικασίας* [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα 2015, *Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών* (διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/3531>).

Σεβαστάκης Νικόλας, *Κοινότοπη χώρα. Όψεις του δημόσιου χώρου και αντινομίες αξιών στη σημερινή Ελλάδα*, Αθήνα 2004, Σαββάλας.

Σεβαστάκης Νικόλας-Σταυρακάκης Γιάννης, *Λαϊκισμός, αντιλαϊκισμός και κρίση*, Αθήνα 2012, Νεφέλη.

Τσουκαλάς Κωνσταντίνος, *Ελλάδα της λήθης και της αλήθειας. Από τη μακρά εφηβεία στη βιαία ενηλικίωση*, Αθήνα 2013, Θεμέλιο.

Χαραλάμπης Δημήτρης, *Στρατός και πολιτική εξουσία. Η δομή της εξουσίας στην μετεμφυλιακή Ελλάδα*, Αθήνα 1985, Εξάντας.

Χαραλάμπης Δημήτρης, *Πελαταιακές σχέσεις και λαϊκισμός. Η εξωθεσμική συναίνεση στο ελληνικό πολιτικό σύστημα*, Αθήνα 1989, Εξάντας.

Εξέταση-Βαθμολόγηση

Γραπτές εξετάσεις στο τέλος του μαθήματος.